

TÁMOP-4.1.1.F-14/1/KONV-2015-0006

SZTE Mérnöki Kar Műszaki Intézet, Duális és moduláris képzésfejlesztés alprogram (1a)

„A rezgésdiagnosztika gyakorlati alkalmazása”

DIAGNOSZTIKA SZÉLES ÉS KESKENYSÁVÚ ELEMZÉS

Forgács Endre
Szuchy Péter

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

DIAGNOSZTIKA (A HIBÁK ÉS KIFEJLŐDÉSÜK AZONOSÍTÁSA)

- FFT SPEKTRUM

Általános hibák diagnózisa

- KEPSTRUM

Hajtómű hibák oldalsáv és felharmonikus „család”-jainak (felharmonikus sorozatának) diagnózisa.

- ENVELOPE SPECTRUM

Ismétlődő hatások észlelése és diagnosztizálása:

Gördülőcsapágy hibák.

- SZÉLES SÁVÚ ÉRZÉKELÉS ÉS RENDEZÉS

- KESKENY SÁVÚ DIAGNÓZIS

- Megjegyzés:

A gyártó által a gépre ajánlott karbantartási eljárás/sok nem kérdőjelezhető/tők meg.

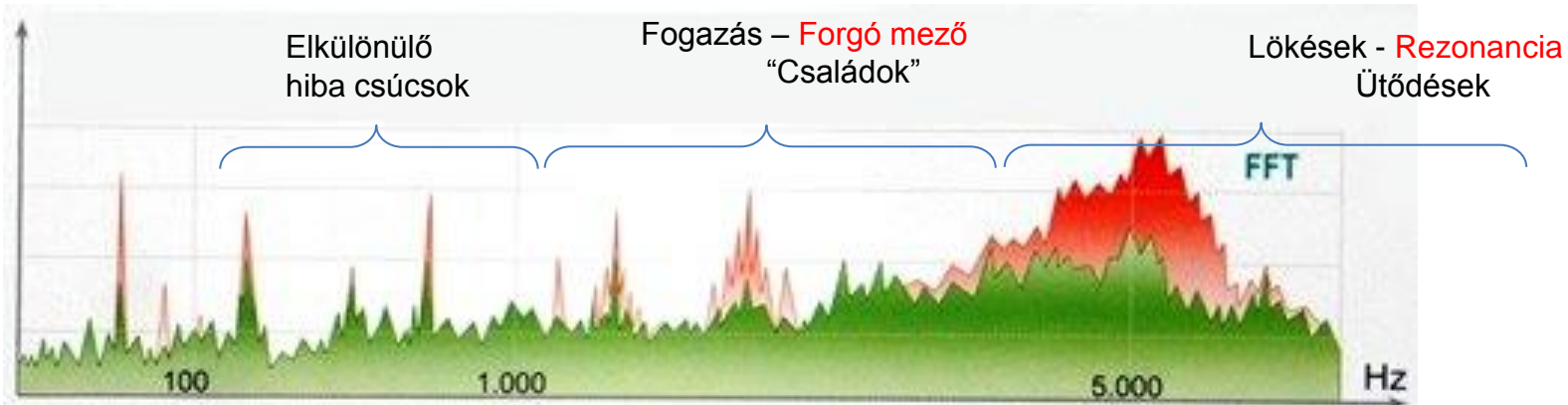
AZ ADATOK MEGJELENÍTÉSE

- A grafikus kijelzés különböző eszközökkel segíti a specifikus jel összetevők azonosítását, úgy mint: felharmonikusok, oldalsávok, nem szinkron jelek.
- A megjelenítések is kombinálható, különböző átfedésekkel: pl. vízesés diagram.
- Ezek a megjelenítések és ábrák a diagnosztikai eszközökön is használhatók.
- A beszámolóí, jelentési funkciók, előzetes tünet, jelenség elemzések és automatikus diagnózis képességek kifejlesztése optimált formában könnyítik meg az információ szétosztását.

AZ ELLENŐRZÉS ÉS A DIAGNÓZIS FOLYAMATA

- Ha a rezgéseket a gép jó állapotban előzetesen ellenőrzik, akkor bármilyen változás is lesz, a frekvencia spektrum elemzésével a kifejlődő problémát azonosítani, jelezni és diagnosztizálni lehet.
- Gyakran alkalmaznak folyamatosan összegzett vagy szint monitorozást.
- A bonyolult esetek meghatározására, vagy hogy ha felmerül egy hiba, vagy csak annak gyanúja, akkor a fejlettebb spektrum feldolgozást alkalmazzák .
- Minél nagyobb a sávszélesség, annál nehezebb a hiba azonosítsa, azonban a jobb felbontás sokkal több időt igényel a feldolgozásra, különösen alacsony frekvenciákon.
- A rezgés elemzés kombinálható más megelőző karbantartási módszerekkel (olaj elemzés, infravörös termográfia).

AZ ELLENŐRZÉS ÉS A DIAGNÓZIS FOLYAMATA

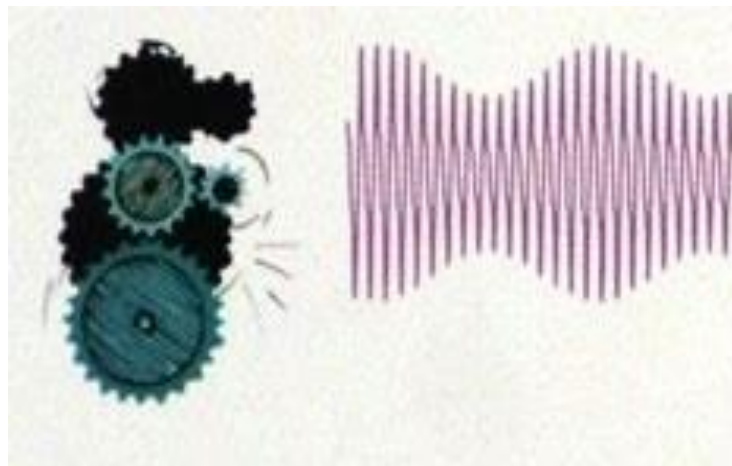
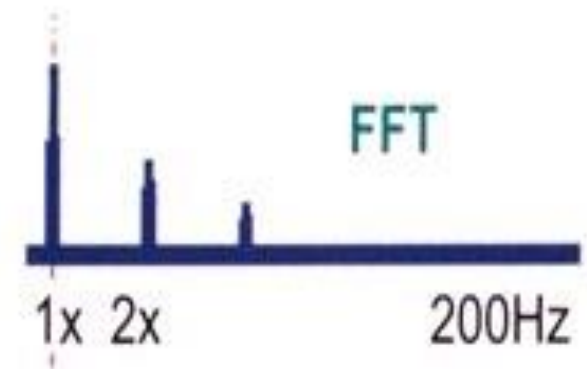
Érzékelés	Szélessávú sebesség mm/s	Szélessávú gyorsulás mm/s ²
Rendezés	Teljes Spektrumokat CPB (állandó százaléku sávszélesség - logaritmus X skála) mm/s	
Elemzés	FFT Spectrum mm/s	FFT Spectrum m/s ²
	Envelop m/s ²	← m/s ²
	Kepstrum dB	← m/s ²

AZ ELLENŐRZÉS ÉS A DIAGNÓZIS FOLYAMATA

Felharmonikusok:

- Kiegyensúlyozatlanság
- Egytengelyűtlen-ség

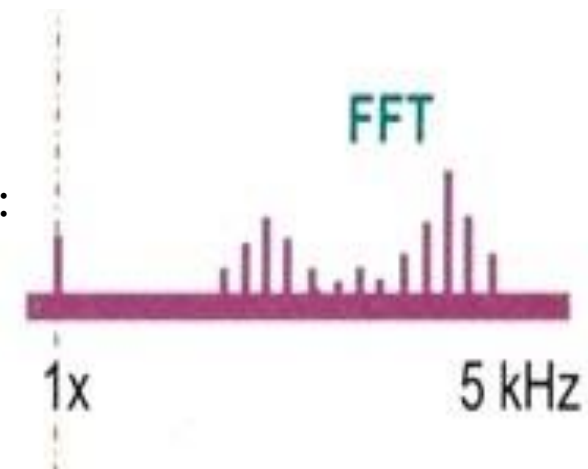

Amplitudó moduláció:

- Külpontosság

Frekvencia moduláció:

- Csavarodás
- Hajlékony fog

Időjel

Spektrum

AZ ELLENŐRZÉS ÉS A DIAGNÓZIS FOLYAMATA

Véletlen szerű:

- Kenés
- Csapágy hibák
- Szerelési hibák
- Folyadékrendszer gerjesztése

Idő jel

Lüktetés:

- Gördülőelem kopás
- Súrlódás
- Felrakódás, kosz
- Fog hibák

AZ ELLENŐRZÉS ÉS A DIAGNÓZIS FOLYAMATA

Az összegzett szint bármilyen változása a viselkedésben riasztást adhat.

A dinamikus mérés legalább két eszköz beszerzését indokolja, alacsony frekvenciájú (rms, rezgés sebesség, mm/s), a másik a magas frekvenciájú (rms, rezgés gyorsulás, m/s^2 , vagy a csapágy csúcs tényező).

A mérési idő rövid, a globális (átfogó) értékek, kismennyiségű információt kell tárolni, az eredmény könnyen megismételhető.

A CPB spektrum (állandó % sávú), amely a teljes frekvenciatartományban megfelel az egyre növekvő, kiszélesedő hibákhoz (csúcs, a frekvencia család és ütés/rezonancia). Ez megerősíti a riasztási helyzetet, és lehetővé teszi, a kezdeti diagnózist, hogy mi történt.

AZ ELLENŐRZÉS ÉS A DIAGNÓZIS FOLYAMATA

Az FFT-spektrumot (gyors Fourier Transform) a mechanikus alkatrészek kinematikus jellemző csúcsai azonosítására használják az alacsony és közepes frekvenciákon. Az alap összetevőket, forgás (x RPM, RPM x fogak száma), valamint a sok felharmonikust fel lehet használni diagnosztizálására.

Az envelop elemzés a kis gyakoriságú pálya-gördülőelem ütésekre koncentrál, mint például a csapágy magas frekvenciákon észlelt rendellenességei.

Ha az FFT elemzés nem elegendő a Kepstrumot, a "Spektrum Spektrumát" használják, hogy az ismételt frekvencia modulációt kiemelje pl. a fogazat hibák diagnózisa.

GÉPEK SZABVÁNYOS ÉRTÉKELÉSI HATÁRAI

Mindaddig, amíg a gép viselkedése ismeretlen, és nincsenek saját tapasztalatok és adatok, a ténylegesen mért értékeket össze lehet hasonlítani a szabványos határokkal. Számos szabvány és norma létezik, mint például az ISO, API ajánlások. A legsokoldalúbbak a következők:

Csapágyrezgés: ISO 10816

Tengely rezgés: ISO 7919

Például (ISO 10816-3, 2. csoport):

Közepes méretű gépek névleges teljesítménye 15-300 kW közötti, 160-315 mm közötti tengely magasságú villamos gépek

Értékelési sáv:

A: Újonnan üzembehelyezett gépek rezgése

B: Korlátozás nélkül folyamatosan működő gépek

C: Csak korlátozott ideig működtethető gépek

D: Veszélyes szintű rezgés is előfordulhat, ami károsíthatja a gépet

GÉPEK SZABVÁNYOS ÉRTÉKELÉSI HATÁRAI

Alapzat rugalmassága	Értékelési sáv	Elmozdulás μm (rms)	Sebesség mm/s (rms)
Merev	A	22	1,4
	B	45	2,8
	C	71	4,5
	D		
Rugalmas	A	37	2,3
	B	71	4,5
	C	113	7,1
	D		

Értékelési sáv:

A: Újonnan üzembehelyezett gépek rezgése

B: Korlátozás nélkül folyamatosan működő gépek

C: Csak korlátozott ideig működtethető gépek

D: Veszélyes szintű rezgés is előfordulhat, ami károsíthatja a gépet

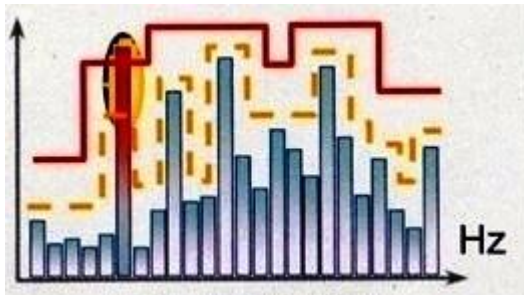
RIASZTÁSI MÓDOK

A monitoring rendszer követelményeitől függ. A riasztások megjelentetésének különböző eszközei, útjai a figyelmeztető fények, a jelzők, az egyéni azonosító (ID) hívása, kürt, relék működtetése, biztonsági útjelzés és PLC Működtetés. Ezek akkor működnek, amikor a határérték átlépi a:

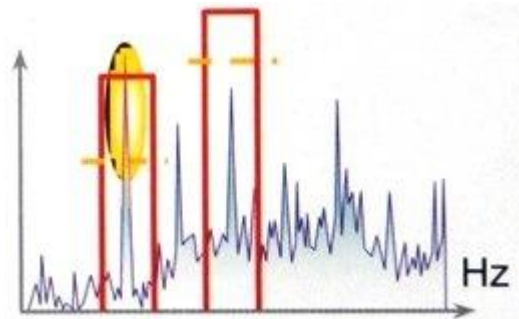
- Riasztás és a veszély szintjét,
- Körvonal alakját,
- Egyes sávriasztást,
- Egy folyamat paraméter vagy állapot változó vizsgált értékét.

A riasztási szint meghatározása a rendszer beállítás érzékeny eleme.

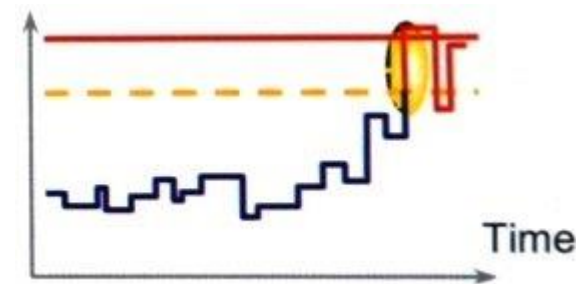
RIASZTÁSI MÓDOK

Szint vonalak a spektrumban

Egyes sávok a spektrumban

A skaláris ellenőrzés

Ha a jelenlegi szint egyszerű összehasonlítása az előző értékhez nem elegendő, más módszer az előnyös:

- Szabványok és a gyártó által ajánlott értékek használata.
- Az egyenértékű vagy azzal azonos gépek kinematikai és a lehetséges tönkremeneteli módok tanulmányozásával, és az idővel szerzett tapasztalatok összehasonlításával.

ELEKTROMOS HIBÁK

Villamos gép aszimmetriák

Az elektromos motor tengelyére az elektromos pólus a hálózati frekvencia (Európában $f_L = 50$ Hz) szimmetrikus hatása miatt egy körülfordulás alatt kétszer hat. Így az elektromos eredetű a hibák, amelyek a rezgési spektrumban jelennek meg, a hálózati frekvencia kétszeresei, vagyis a pólus áthaladási frekvencia, $2 \times f_L = 100$ Hz.

A mágneseesen indukált erő az áram négyzetével arányos, így nagyban befolyásolja a teljesítményt, és változik, valamint a terheléssel a villamos gép rezgés viselkedése is változik.

Villamosmotor forgórész zavarok

A frekvencia spektrumban $2 \times f_L$ frekvencia oldalsáv távolság kötöttség van. A pólusáthaladás frekvencia (100 Hz) körül slip frekvencia távolsággal oldalsáv jelenik meg, amely a zoom funkció használatával nagyon jól látható.

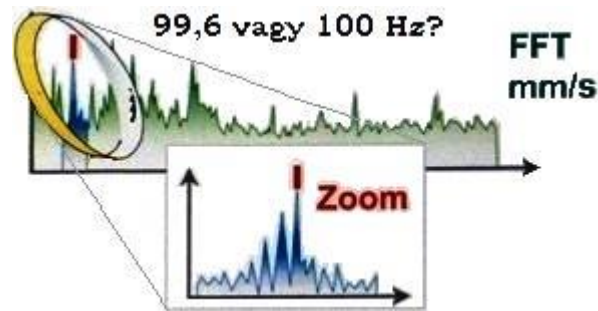
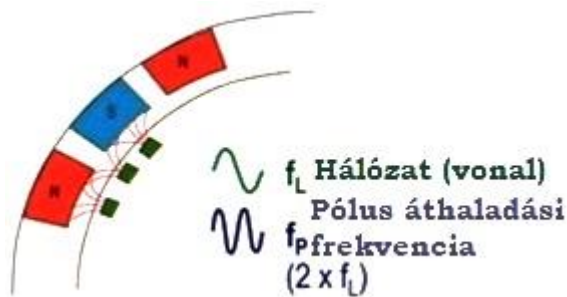
Az 50 Hz (f_L) jelenléte a spektrumban viszonylag ritka, és növekedése különösen a szivárgási áramra mutat.

- $F_{\text{rúd}}$ forgórész = forgórészrudak száma x RPM
- $F_{\text{rés}}$ áthaladás = Rés szám x RPM
- $F_{\text{Pólus}}$ áthaladás = F_{slip} x Pólusok száma

ELEKTROMOS HIBÁK

Villamosmotor forgórész zavarok

A zoom hasznos, például megkülönböztethető a 100 Hz a forgási felharmonikustól (amely a csúszás miatt nem pontosan FL többszöröse). A sebességet ellenőrizni lehet vagy a sebesség mérésével egy tachométerrel vagy meghatározva a spektrumban a hajtótengely felharmonikusa révén.

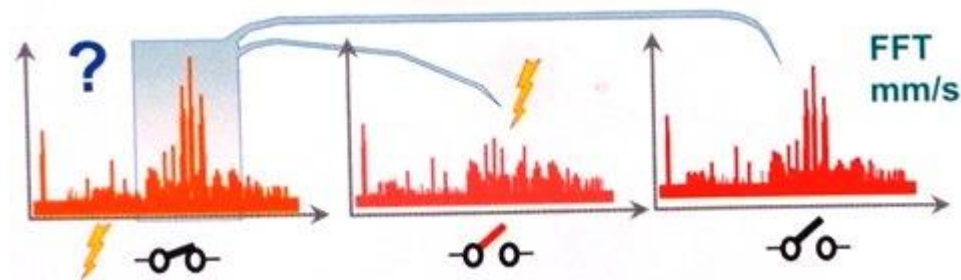

Hálózati frekvencia vagy pólus áthaladási frekvencia?

ELEKTROMOS HIBÁK

Villamosmotor forgórész zavarok

Az elektromos hiba a ki és bekapcsolás utáni közvetlen spektrumelemzéssel azonosítható be. Az elektromos hiba jele azonnal eltűnik, míg a mechanikai rezgések fokozatosan csökkennek a tehetetlenség miatt hosszú ideig lassuló tengelynek köszönhetően.

Be- és kikapcsolás utáni frekvencia

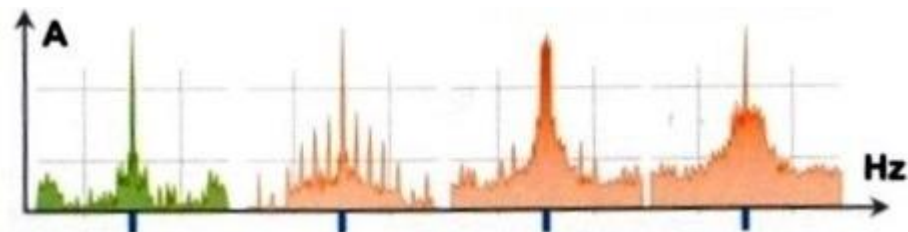
ELEKTROMOS HIBÁK

Villamosmotor forgórész zavarok

A vezetékben folyó áramot spektrálisan lehet elemezni a kapcsoló fölött elhelyezett, ampermérő vezetékkel.

Az oldalsáv jelenség léte annak a jele, hogy az elektromos hiba(k) növekszik.

Áram FFT zoom

47 50 52
Normal

47 50 52
Hibás
kondenzát
or

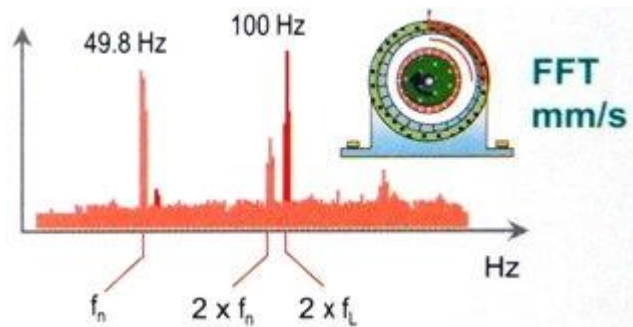
47 50 52
Hálózat
hiba

47 50 52
Inverter
hiba

Elektromos hibák

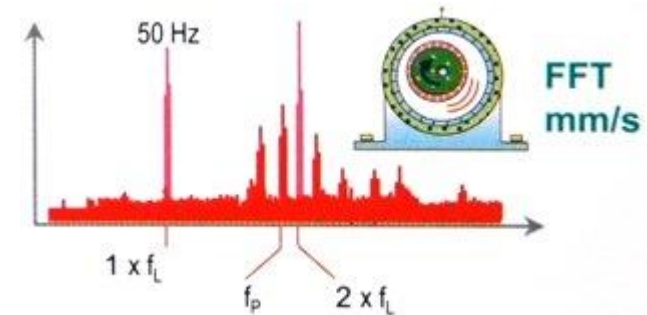
ELEKTROMOS HIBÁK

Az állórész külpontossága

- Lazaság, gyenge állórész alátámasztás.
- Rövidzáras állórész-lemezek.
- 2. Felharmonikus f_L (100 Hz).

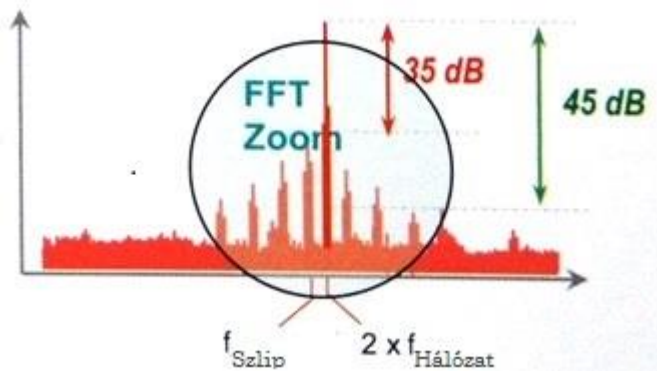
A forgórész külpontossága (statikus)

- $2 \times f_L$ (100Hz).
- f_{polus} Pólus Elhagyási Frekvencia oldalsávozza a $2 \times f_L$ -t

ELEKTROMOS HIBÁK

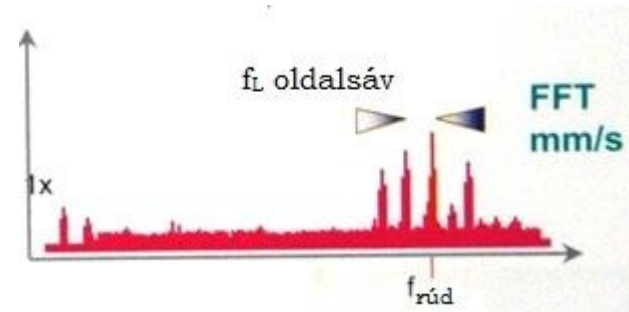
Törött forgórészrudak

Repedezett, kopott, laza, rövidzártas kötések:

- f_{slip} oldalsáv az 1x, 2x, 3x, stb. körül.
- < -35 dB = **nagymérvű**.
- -45 dB = normális.

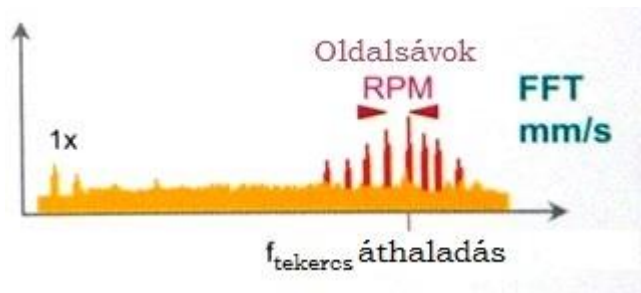
A levált forgórészrudak szintén oldalsáv határolást okoznak

A levált/törött forgórészrudak szintén f_L oldalsáv határolást okoznak, $f_{\text{rúd}}$ forgórész (**RBPF**) és $2 \times$ RBPF körül.

ELEKTROMOS HIBÁK

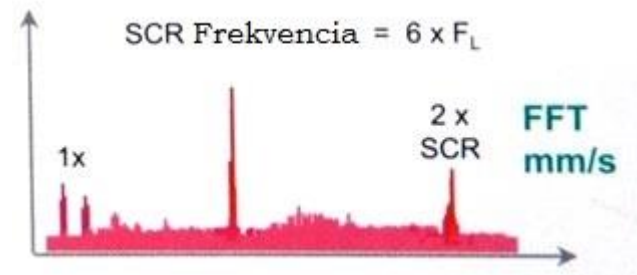
Egyenáramú motor, Szinkronmotor

Az állórész tekercselés kopás:

- RPM oldalsáv a tekercs áthaladási frekvencia körüli

Egyenáramú motor - vezérelt egyenirányítóval

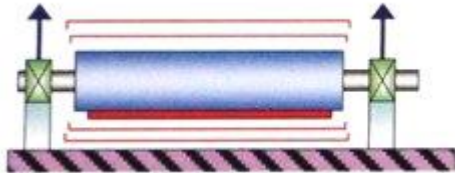

A növekedés az SCR (vezérelt egyenirányító) frekvenciája miatt lehet:

- SCR szabályozó hibás.
- Kopott érintkezők.
- Szakadt tekercselés.

JELENSÉGEK ÉS HIBÁK

Statikus kiegyensúlyozatlanság

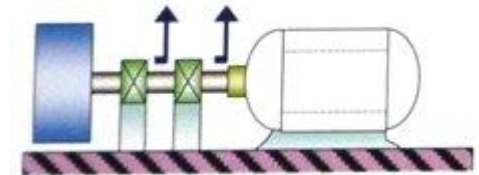

Kiegyensúlyozatlanság

Dinamikus kiegyensúlyozatlanság

Kinyúló forgórész kiegyensúlyozatlanság

Rezgés: Radiális

Frekvencia: 1 x forgási sebesség, alap harmonikus (1 x RPM)

- Azonos fázisban van az alátámasztó csapágyakon.
- Elsősorban radiális rezgés.

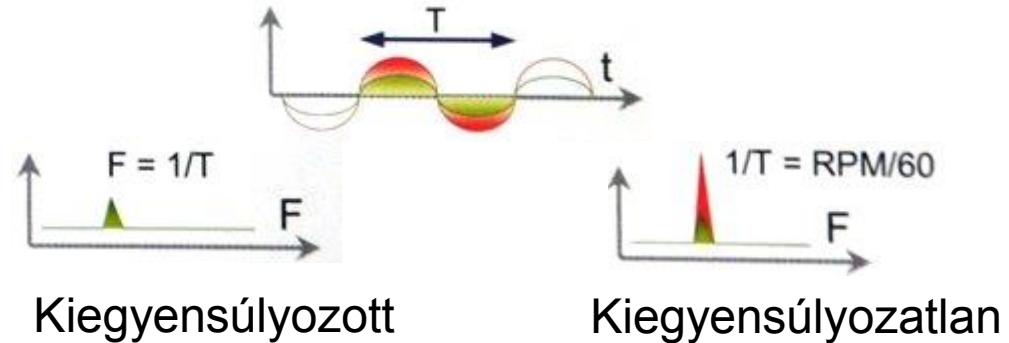
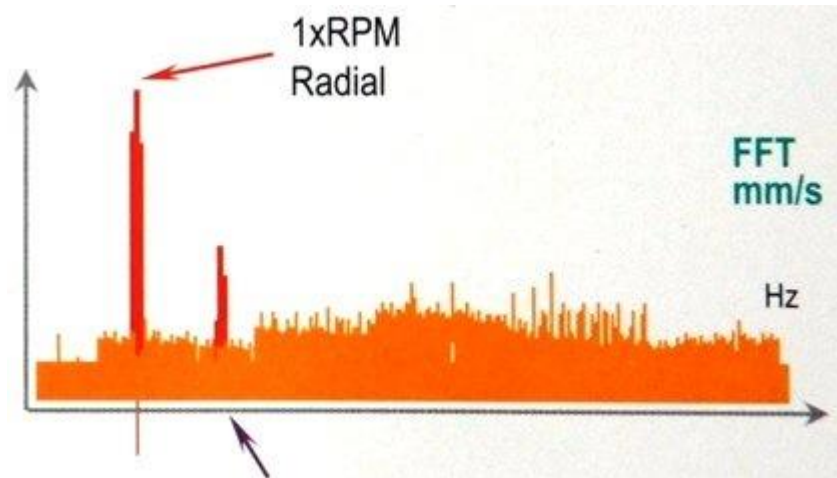
- 180° fáziseltolódás az alátámasztó csapágyak között.
- Elsősorban radiális rezgés.

- Gyakran ugyanabban az időben mind a statikus, mind a dinamikus tünetek jelentkeznek.
- Általában a vízszintes a domináns.

JELENSÉGEK ÉS HIBÁK

Kiegyensúlyozatlanság

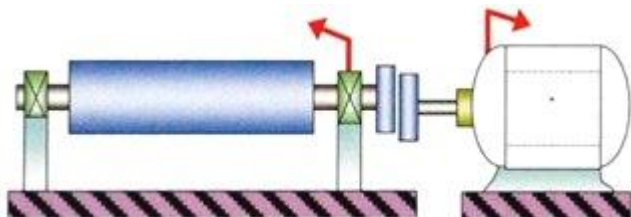
A meghatározó kiegyensúlyozatlanság felharmonikusokat idézhet elő

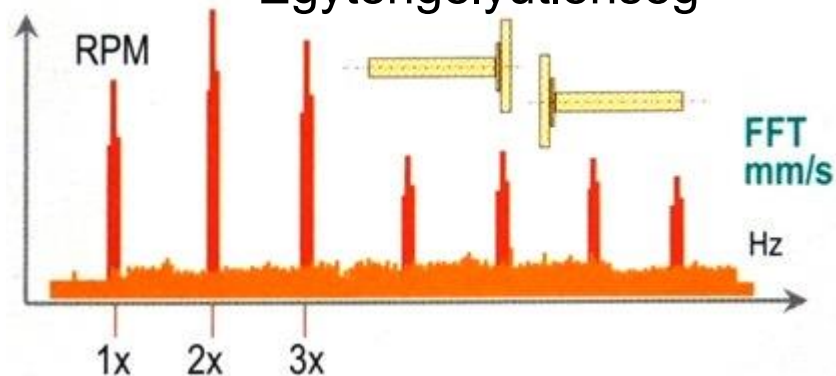
- A forgórész nincs kiegyensúlyozva, amikor a tömeg középpont eltér a forgás középpontjától.
- Kiegyensúlyozatlanság leggyakoribb oka a forgó tengely hibája, nagy energiájú (sebesség négyzetével arányos).
- A kiegyensúlyozatlanság rezgése legfőképpen sugárirányban jelenik meg - a forgási sebességen (1 x RPM).
- A kiegyensúlyozatlanság korrekciója tömeg kiegyenlítéssel történik, szabványosított tűréssel.

JELENSÉGEK ÉS HIBÁK

Párhuzamos egytengelyűtlenség, Eltolódott tengelyek

Egytengelyűtlenség

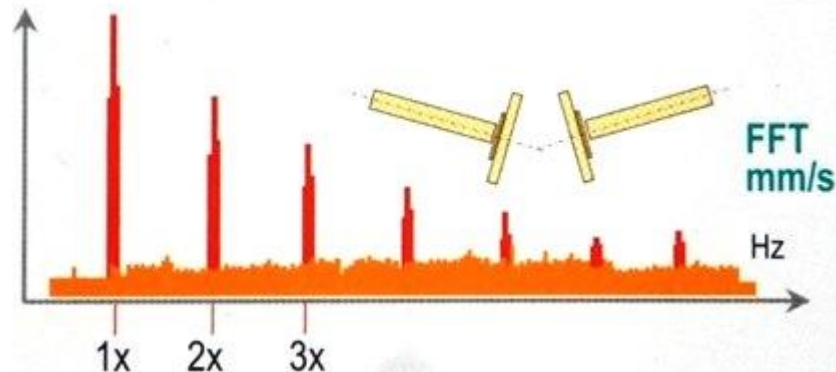
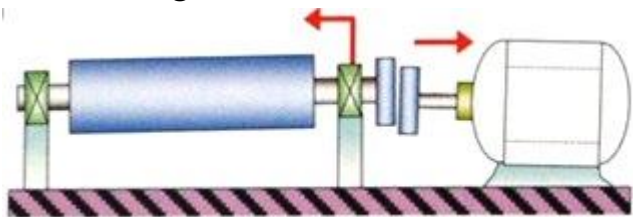

Rezgés: radiális és axiális

Frekvencia: a forgási sebesség felharmonikusai (1, 2, 3, 4 x RPM)

- Radiális rezgés 180°-os fázisban a tengelykapcsoló két oldalán, általában a 2. harmonikus a domináns.
- Egytengelyűtlenségről akkor beszélünk, amikor a tengelyek közt szög vagy párhuzamos eltérés van.
- Ezek a tengelykapcsolóknál jelentkeznek és magasabb radiális és általában axiális rezgést is okoz.

Szögbeállítási hiba

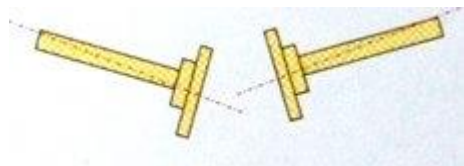

Axiális rezgés ellentétes fázisban, megjelennek a 2., 3., 4. ... Felharmonikusok

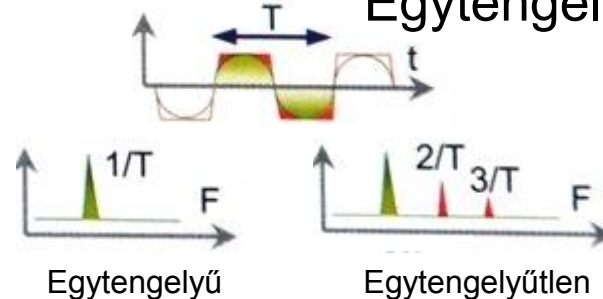
- Ha felharmonikus jelek vannak, a forgórész és a tengelykapcsoló közötti kapcsolat fázis vizsgálata tudja az egytengelyűtlenséget és a kiegyensúlyozatlanságot megkülönböztetni. Az egytengelyűtlenség a csapágyakra nagy erőket juttathat.
- Végül az elkerülhetetlen csapágyromlás figyelhető meg: a kopás előrehaladtával a 2. harmonikus csökken, míg a 3. növekszik.

JELENSÉGEK ÉS HIBÁK

Kitérő tengely

Egytengelyűtlenség

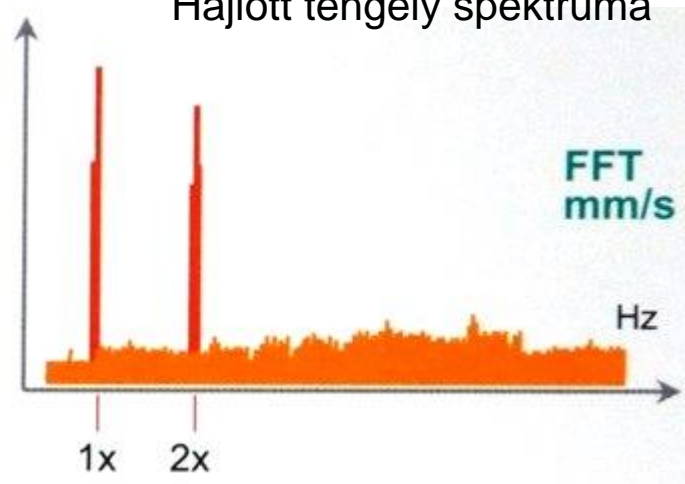

A kitérő tengely mind a két egytengelyűtlenség típust kombinációja.

Hajlott tengely

Hajlott tengely spektruma

A spektrum a kiegyensúlyozatlansághoz hasonlít.

- Axiális fázis vizsgálat teszi lehetővé, hogy megkülönböztessük az egytengelyűtlenséget a hajlott tengelytől.
- A hajlott tengelynél 1 x RPM a domináns, és a 180°-os fázis jelek azonosítják.

JELENSÉGEK ÉS HIBÁK

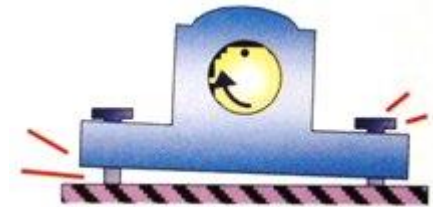
Laza alkatrészek

A zörgést (gyenge rögzítés az alaphoz, puhaláb) ütés és forgómozgás eredményezi, függőlegesen gyakran meghatározó, egy - két ciklus a tengely egy fordulatra. Ezek erős jel -torzulást vagy csonkolást eredményeznek.

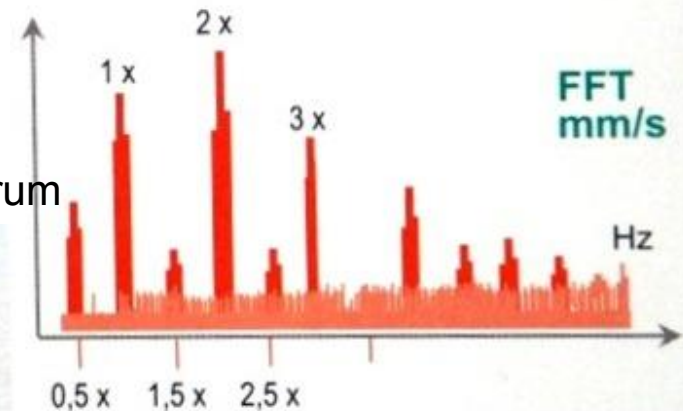
Abban az esetben, hogy ha laza a csapágy a tengelyen, számos felharmonikus jelentős növekedése figyelhető meg.

A szubharmonikusokat (fél, harmad, stb.) lazaság és a pattogás okozza. A szerkezetet a tengely minden második vagy harmadik fordulata gerjeszti.

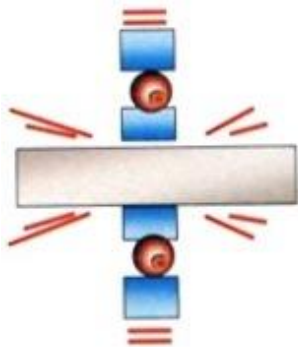
Laza alap

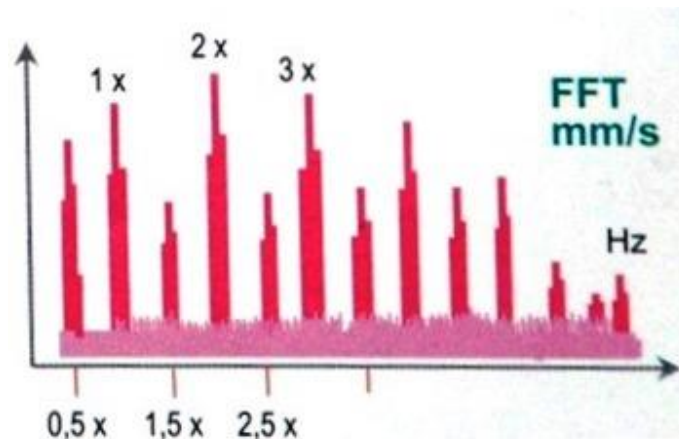
Laza alapozás spektruma

Laza tengely a csapágyban

Laza tengely a csapágyban spektrum

- Laza alap: gyakran számos felharmonikus, néha szubharmonikus jellemzi..

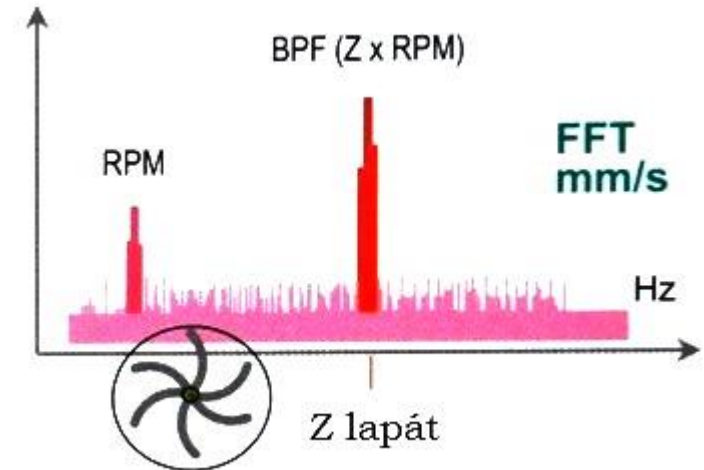
- Laza tengely a csapágyban: gyakori a szubharmonikus sorozat pl. 1/2, 1/3, ... 1/RPM

JELENSÉGEK ÉS HIBÁK

Ventilátorok - Szivattyúk lapátozása

Bármilyen (ventilátorral, szivattyúval ...) szállított közeg (levegő, víz ...) rezgést hoz létre, ami az áramlási sebesség és a szállító elem számának függvénye:

- **BPF (Blade / Vane Pass Frequency [Lapát / Lamella Elhegyási Frekvencia])** = lapátok száma x RPM.
- A rezgés szint a lapátozás szögétől függően változik.

JELENSÉGEK ÉS HIBÁK

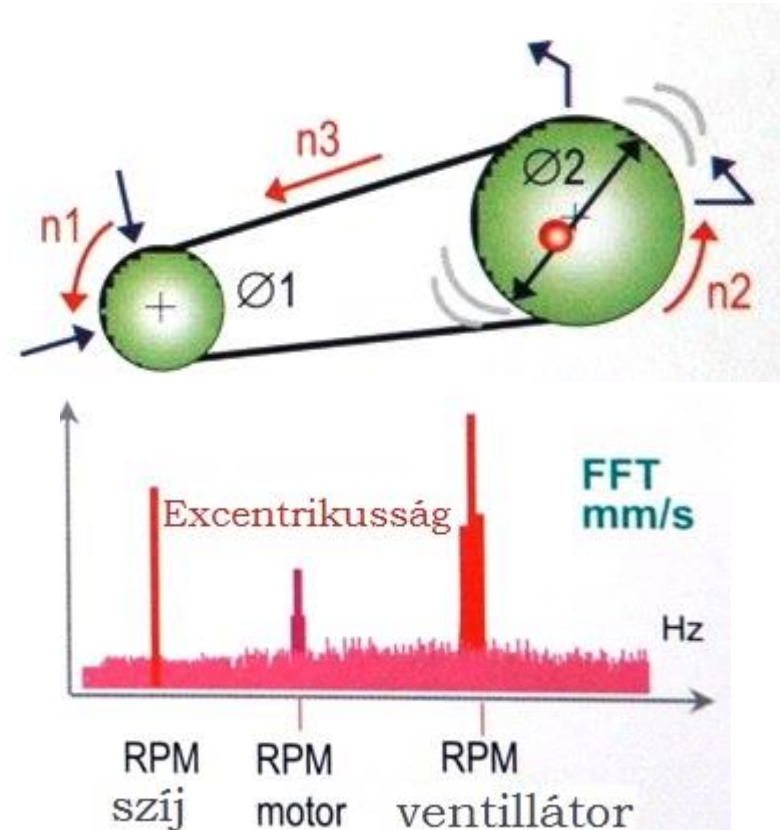
Szíz hajtások

Az szíjfrequencia (**Primary Belt Frequency, PBF** [Alap Szíjfrequencia]) az alábbi összefüggés szerint számítható

$$n_3 = n_1 \times \pi \cdot \varnothing 1 / L_{\text{Szíz}} = n_2 \times \pi \cdot \varnothing 2 / L_{\text{Szíz}}$$

A szízrezgésekkel kapcsolatos szíz problémák:

- kopás, repedések, gyenge feszítés vagy a szíz anyagának, puha vagy kemény pontjai miatti csúszás.
- Nem ritka az, hogy a PBF domináns legyen, és egy nagy 2. harmonikus összetevővel is rendelkezünk. A rezgés radiális.
- Egytengelyűtlenség esetén, tárcsa/szíz 1 x RPM axiális komponenst is generál. A sima szíz a csapágy, a fogazott szíz a hajtómű rezgésmintát utánozza. A repedt szíz a repedéssel egyenértékű ütést okoz, és az alacsony szintű (oldalsó sáv) család sorozat az envelop spektrumban a szíz forgás frekvenciájának megfelelően látható lesz.

Szíjfrequencia (Primary Belt Frequency, PBF)

Ütődések

Ha a különböző frekvenciák közel vannak egymáshoz, akkor öss zadódnak, azaz módosúlnak.

- A felvett vibrációs szint lassú változásával a lebegés jelensége nyilvánul meg.
- Ez a szivattyú 1/1 arányú szíjhajtásánál gyakori. Itt a sebességben csak a csúszás eredményez különbséget. A lebegési frekvencia a hajtó/hajtott frekvenciák közötti különbség.
- A nagy felbontású zoom-ot használva lehet a lebegést igazolni: az amplitúdó moduláció szinkronban van a maximális erősítéssel, akkor jelentkezik, amikor a két elsődleges frekvencia fázisban van.

JELENSÉGEK ÉS HIBÁK

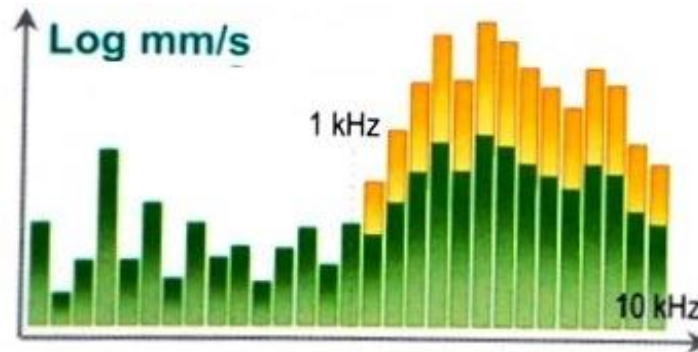
Kavitáció a szivattyúban

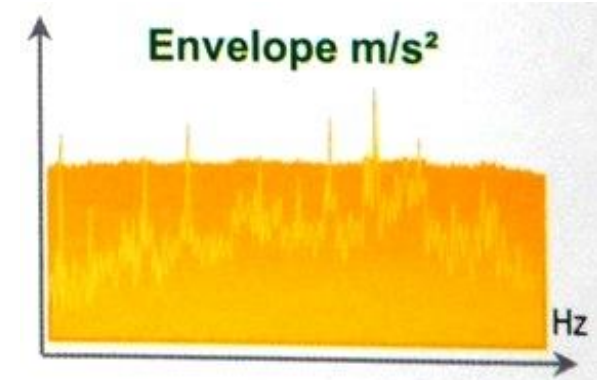
Bizonyos körülmények között (nyomásesés - gyorsuló folyadék), a szivattyúban helyileg a folyadék fölforrhat (gőz buborékok keletkeznek).

A mikroszkopikus buborékok ütköznek, és a szivattyú nagy nyomású oldalára nagyon gyorsan átjutva összeomlanak. Ezek éles ütés impulzusokhoz vezetnek és elég erősek ahhoz, hogy azon a helyen, ahol előfordulnak, a fém alkatrészeket roncsolják, ezért ez kavitációs kopáshoz vezet.

A kavitáció spektruma

A kavitáció envelope spektruma

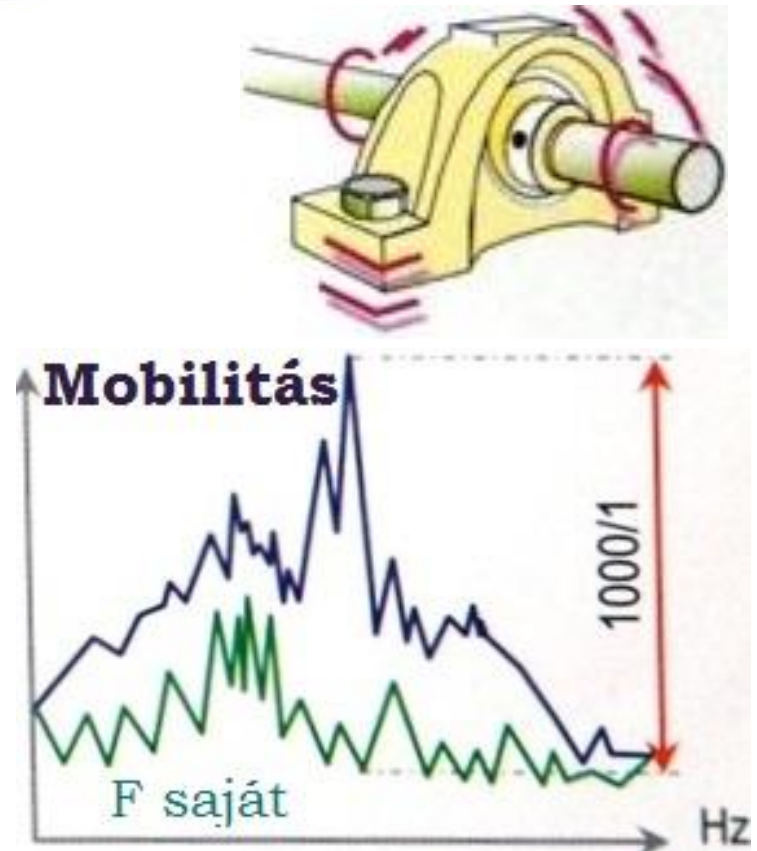
A buborékütközések is lökéshullámokat generálnak, amelyek átterjednek a szerkezetre. Nagyon rövid impulzusok:

- A spektrumban meglátszó rezonanciát gerjeszt.
- Különösen magas több kHz frekvenciát gerjeszt.
- A megnövekedett zajszint figyelhető meg az envelop spektrumban.

JELENSÉGEK ÉS HIBÁK

Rezonancia

- Rezonancia akkor jelentkezik, amikor a belső erők frekvenciája egybeesik a szerkezeti természetes frekvenciájával. Ez a jelenség akuttá válhat és a rendszert megsemmisítéséhez vezet, ha kevés a csillapítás.
- Amikor gyanú merül fel, a legnagyobb erősítés irányába vizsgálatot végeznek. A vibrációs fázisa 180° -al eltolódik amikor áthalad a rezonancia frekvencián. Szükség van egy konkrét kiválasztott struktúra elemzésre: "modális elemzés" (frekvencia elemzése gerjesztés hatására).
- A saját frekvencia megváltoztatható tömeg hozzáadásával vagy a szerkezeti csillapítás megváltoztatásával (a szerkezet merevségével). A sebesség változtatás is alternatíva lehet, a kinematikai frekvencia eltolásával ($\pm 30\%$ -al kritikus sebességtől).

Rezonancia spektruma

GÖRDÜLŐCSAPÁGYAK

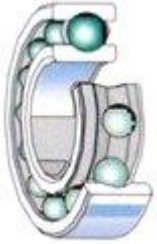

terhelés hatásvonalának szöge
(röviden) hatásszög β

A megjelenő fő csapágy hibákhoz 4 egyedi frekvenciaismétlést lehet kinematikailag számítani. Alternatív módon, a kinematikai adatokat a gyártótól lehet beszerezni (a megfelelő gördülőkör átmérő, gördülő elemek száma, gyakran még a számított frekvenciákat is). A kereskedelmi programok is léteznek, amelyek az ismétlési frekvenciákat a geometria és a sebesség alapján mutatják. Ezeket a frekvenciákat lehet ellenőrizni és azonosítani pl envelop felismerés.

GÖRDÜLŐCSAPÁGYAK

terhelés hatásvonalának szöge
(röviden) hatásszög β

A hatások frekvenciája, azonosítható az envelopban (Hz): (feltételezve, hogy nincs csúszás)

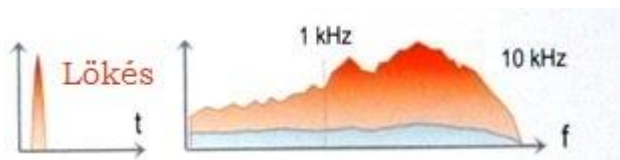
- n = a gördülőelemek száma
- f_r = forgási frekvencia - relatív sebesség r/s között a belső és külső pályák.
- A külső gyűrű hiba $\rightarrow$ BPFO = (**ball pass frequency outer race**) külső gyűrűhiba áthaladási frekvencia $= \frac{n}{2} f_r \left(1 - \frac{DB}{DR} \cos \beta \right)$
- A belső gyűrű hiba $\rightarrow$ BRFI = (**ball pass frequency inner race**) belső gyűrűhiba áthaladási frekvencia $= \frac{n}{2} f_r \left(1 + \frac{DB}{DR} \cos \beta \right)$
- A gördülő elem hiba $\rightarrow$ BSF = (**ball spin frequency**) gördülő elemforgási frekvencia (mindkét pálya hornyot figyelembe kell venni) $= f_r \frac{DR}{DB} \left[1 - \left(\frac{DB}{DR} \cos \beta \right)^2 \right]$
- A kosár hiba $\rightarrow$ FTF = (**Fundamental Train Frequency**) kosár forgási frekvencia $= \frac{1}{2} f_r \left(1 - \frac{DB}{DR} \cos \beta \right)$
- $DR = \frac{D1 + D2}{2}$

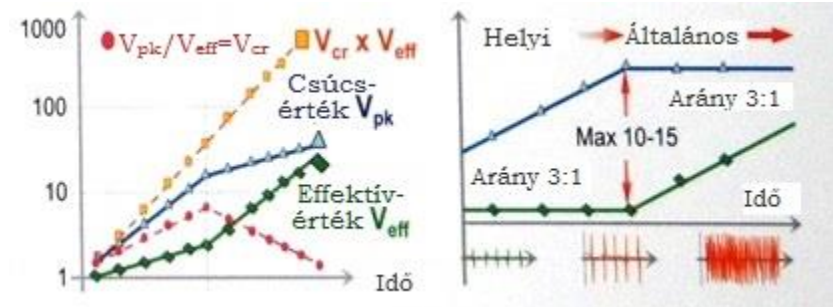

GÖRDÜLŐCSAPÁGYAK

A csapágy hiba kezdetben alacsony szintű alacsony frekvenciájú lökés impulzus energiát okoz. Azonban magas frekvenciákon a rezonancia erősen gerjesztett. Minél rövidebb a hatás, a kilépő frekvenciák eloszlása annál szélesebb.

Lökés (ütés) frekvencia eloszlása

A csúcstényező hatása

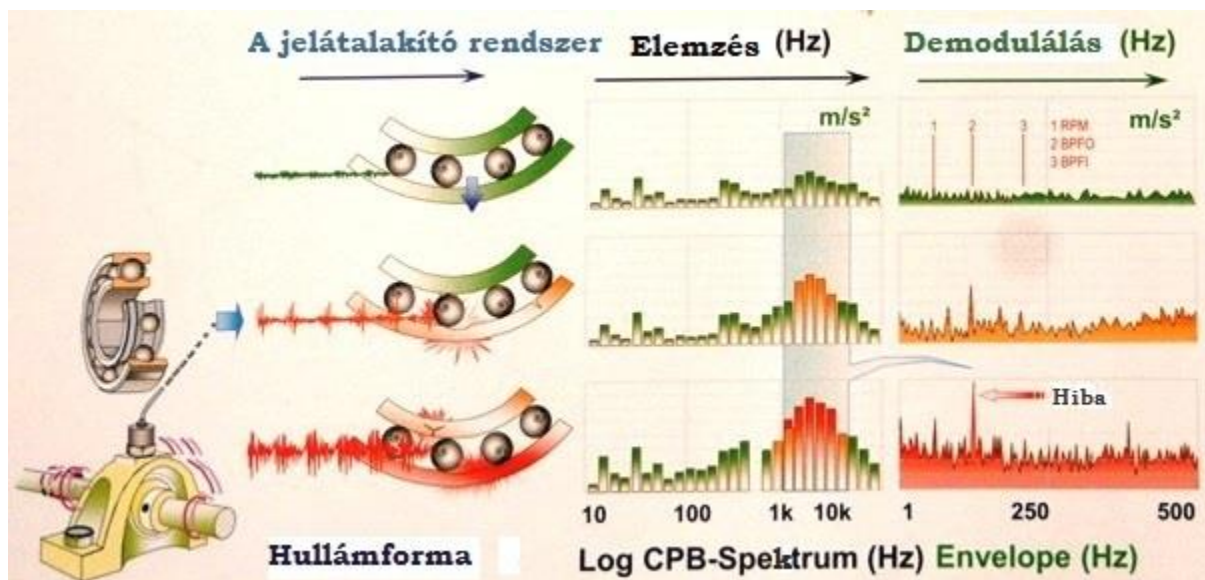
A csapágy hiba kezdetben alacsony szintű alacsony frekvenciájú lökés impulzus energiát okoz. Azonban magas frekvenciákon a rezonancia erősen gerjesztett. Minél rövidebb a hatás, a kilépő frekvenciák eloszlása annál szélesebb. Ióztati frekvencia vagy pólus áthaladási frekvencia?

A további diagnózis, a nagyfrekvenciás rezgés tartományban (csak a rezonancia alatt) is detektálható. Az eredményül kapott envelp spektrumban, az egyes hibák frekvenciái (BPFI, BPFO, BSF és FTF), és így a kár típusa egyértelműen azonosítható.

GÖRDÜLŐCSAPÁGYAK

Az envelop spektrum igen korai szakaszában a hiba frekvenciák már láthatók, így a várható karbantartási (kenés, tengelybeállítás, kiegyensúlyozás ...) tevékenységet tervezni lehet.

Az elemzéshez a 700 Hz-es és a fölött a nagyfrekvenciás tartományban található rezonanciát is használják (a haladási (forgási) sebességtől és a gép felépítésétől függően). Vagy akár a 60 kHz fölötti frekvenciát is lehet hasznosítani.

A jelátalakító rendszer, a hullámforma, a spektrum (Hz) és az envelope spektrum (Hz)

- A túl széles frekvenciatartomány kiválasztása hátrányos. A túl nagy frekvenciatartomány, zajt is tartalmaz, amely nem kapcsolódik a csapágyak teljesítményéhez. A csapágy kinematikájától függően kijelzett tartománynak nagy frekvenciatartományban envelop és az alacsony frekvenciatartományban sebesség spektrumot kell kiválasztani. A felső határfrekvencia legalább kétszerese legyen a legnagyobb összetevőnek, azaz $BPFI \times 2$.

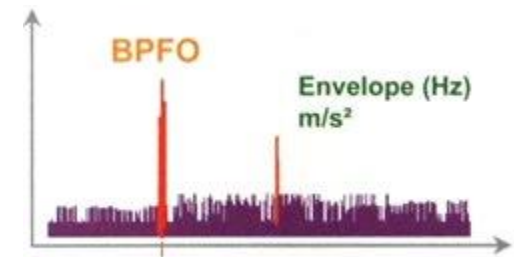
GÖRDÜLŐCSAPÁGYAK

Külsőgyűrű hibaáthaladási frekvencia

- Külsőgyűrű hibaáthaladási frekvencia (**B**all **P**ass **F**requency **O**uter **R**ace [BPFO]).
- Hónapok alatt alakul ki.

Az alapprofrekvenci fölött általában több BPFO felharmonikus van, (vagy BPF1, hogy ha a belső pálya rögzített).

- Amikor egy gördülőelem áthalad a külső pálya hibáján (repedésén, barázdáján ...) BPFO-t gerjesztett.
- A meghibásodási folyamat a külső pálya felületén gyakran a kisebb karcokkal vagy repedésekkel kezdődik azon a területen, ahol a terhelés maximális.

Külsőgyűrű hiba áthaladási gyakoriság [frekvencia] (BPFO)

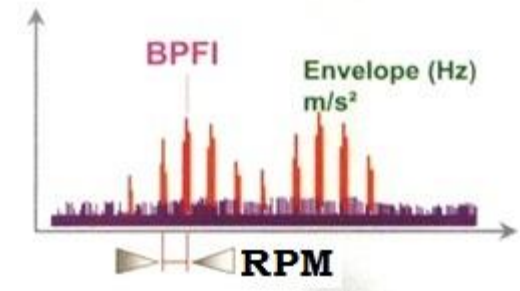
GÖRDÜLŐCSAPÁGYAK

Belsőgyűrű hibaáthaladási frekvencia

- Belsőgyűrű hibaáthaladási frekvencia (**B**all **P**ass **F**requency **I**nnner **R**ace [BPFI])
- Gyorsan, hetek alatt alakul ki.
- Oldalsáv (általában RPM többszöröseinél).

A BPFI körül $1 \times \text{RPM}$ és/vagy a forgó tengely által modulált felharmonikus oldalsávok lesznek (vagy BPFO, ha a belső gyűrű rögzítve van).

- A BPFI megjelenik, ha a belső pályahibán a gördülőelem áthalad.
- A belső pályahiba a forgással modulálódik, ez nagyszámú oldalsávot eredményez.

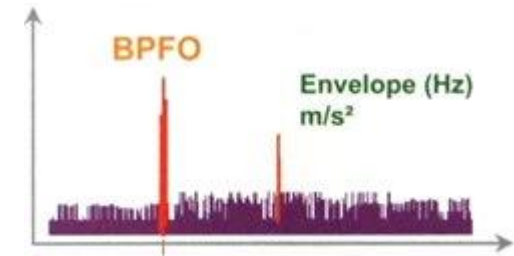
Belsőgyűrű hiba áthaladási gyakoriság [frekvencia] (BPFI)

GÖRDÜLŐCSAPÁGYAK

Gördülőelem hibaáthaladási frekvencia

- Gördülőelem forgási frekvencia (**B**all **S**pin **F**requency [BSF])
- Azonnali intézkedést igényel.
- Felharmonikusok köztes-harmonikusokkal kombinálva

A BSF gyakran lesz a kosár frekvenciával (FTF) oldalsávhatárolt.

Golyó (gördülő elem) forgási frekvencia (BSF)

- A BSF akkor jelenik meg, amikor a gördülő elem(ek) felszínén érzékelhető hiba található.
- A golyós-vagy görgőscsapágy hiba frekvencia a BSF jellemezhető (BSF általában két pályához viszonyítva), a hozzá tartozó felharmonikusokkal, amelyeknek amplitúdója összefügg a meghibásodások számával.

GÖRDÜLŐCSAPÁGYAK

Belsőgyűrű hibaáthaladási frekvencia

- A kosár hiba frekvencia (Vonzolási <kosár körülfutási> Alap Frekvencia [Fundamental Train Frequency – FTF]) 0,35 és 0,46 x RPM között található.
- A kosár hibát gyakran más hibák kísérik, mint pl. a golyó hiba oldalsávként jelenik meg.
- A hibák gyorsan tömkréteszik a kosarat, minélfogva a hiba gyakran csak a késői szakaszában észlelhető.
- Ez általában nem sok (nagy) energiát tartalmaz, ezért jó (nagy) kijelző felbontásra van szükség.

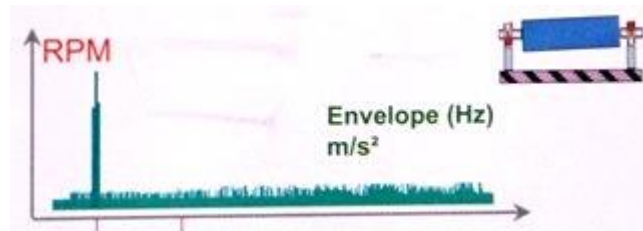
Kosár hiba

GÖRDÜLŐCSAPÁGYAK

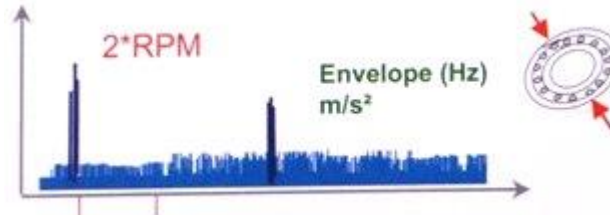
Egyéb hibák megjelenése az envelop spektrumban

Forgórész egytengelyűtlenség
Forgórész kiegyensúlyozatlanság

Egytengelyűtlenség és/vagy Kiegyensúlyozatlanság

Csapágó radiális feszültsége.

Csapágó sugárirányú rugalmassága

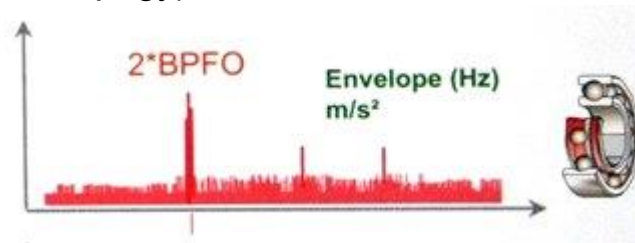
- A nagyfrekvenciás demodulált háttérzaj envelop elemzéssel.
- Egy klasszikus spektrumban másként jelenik meg: például egy egytengelyűtlenség, amit az FFT spektrumban harmonikus sorozat mutat meg az envelopban csak az alapvető haladási sebességet (RPM) mutatja.
- Az envelop elemzés során a csapágó egyéb kapcsolódó hibái, mint pl. a kenetlenség véletlenszerű ütései is kiderülhetnek.

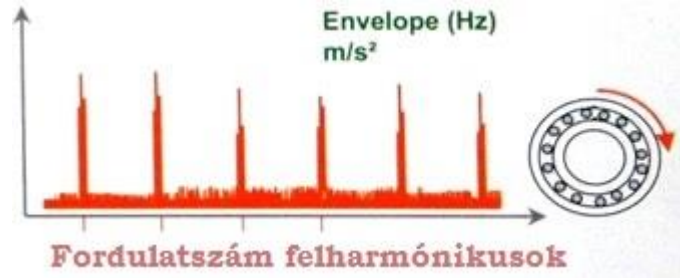
GÖRDÜLŐCSAPÁGYAK

Egyéb hibák megjelenése az envelop spektrumban

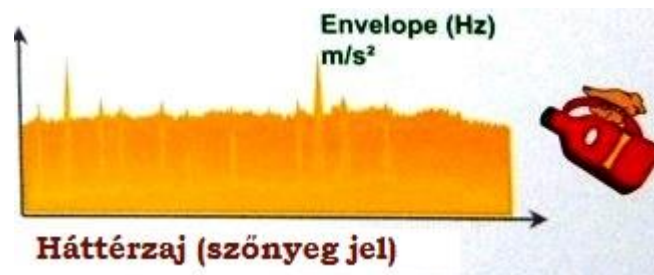
Ferde külsőgyűrű (ferdén fölhúzott csapágy)

CsapCsapágy elmozdulása (megcsúszása) a házbanagy radiális feszültsége.

Csapágy sugárirányú rugalmassága

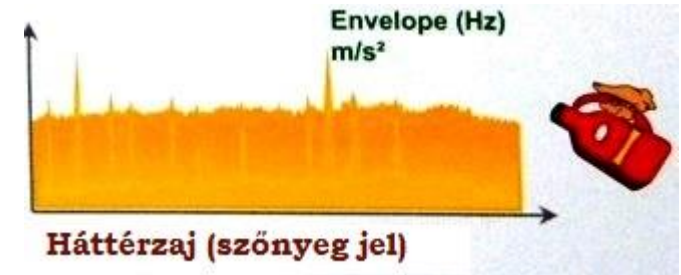
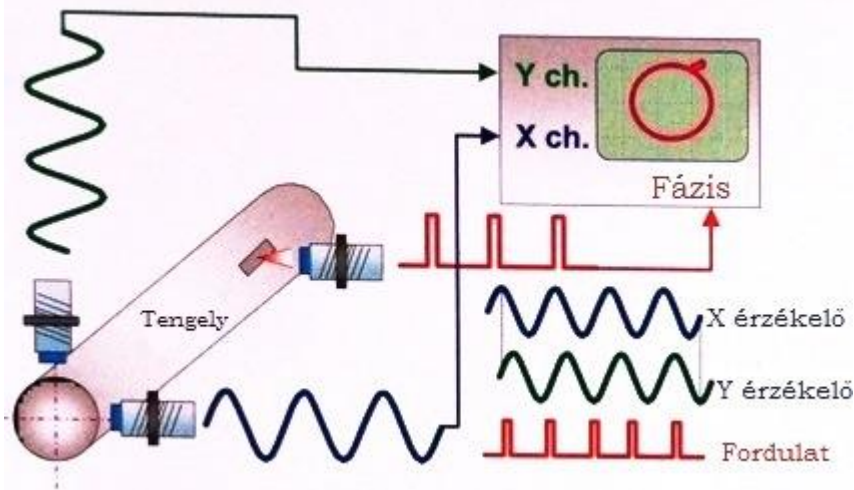

SIKLÓCSAPÁGYAK

Turbo gépeknél mind a tengelyrezgésre, mind a tengelyirányú helyzetre állandó felügyeletet írnak elő. Gőzturbináknál a forgórész tengelyirányú túlnyúlása miatt, ezeken túlmenőekre is szükség lehet. A tengely pálya kimutatása és elemzése, a forgórész viselkedéséről, értékes adatokat szolgáltat.

Tengelymozgás mérése

- A merőleges elmozdulás érzékelő pár egy periodikus hullámforma jelet hoz létre.
- A harmadik érzékelő fordulatonként indító (csúcs) fázis referencia jelet hoz létre.
- Ezek a jelenségek, amit egyébként nehéz felismerni, egy indítási és leállítási műveletet követhetnek.
- Az olajfilm a tengelyt támasztja alá, de instabillá válhat bizonyos körülmények között, pl. a terhelés és a viszkozitás dinamikus viselkedésekor. Ebben az esetben a forgattyús tengely körüli "örvények" vibrálni fognak, és külpontosságot okoznak.
- Az örvény előzetes jel nélkül jelenik meg, és ez nagyon romboló.

SIKLÓCSAPÁGYAK

Repedt tengely

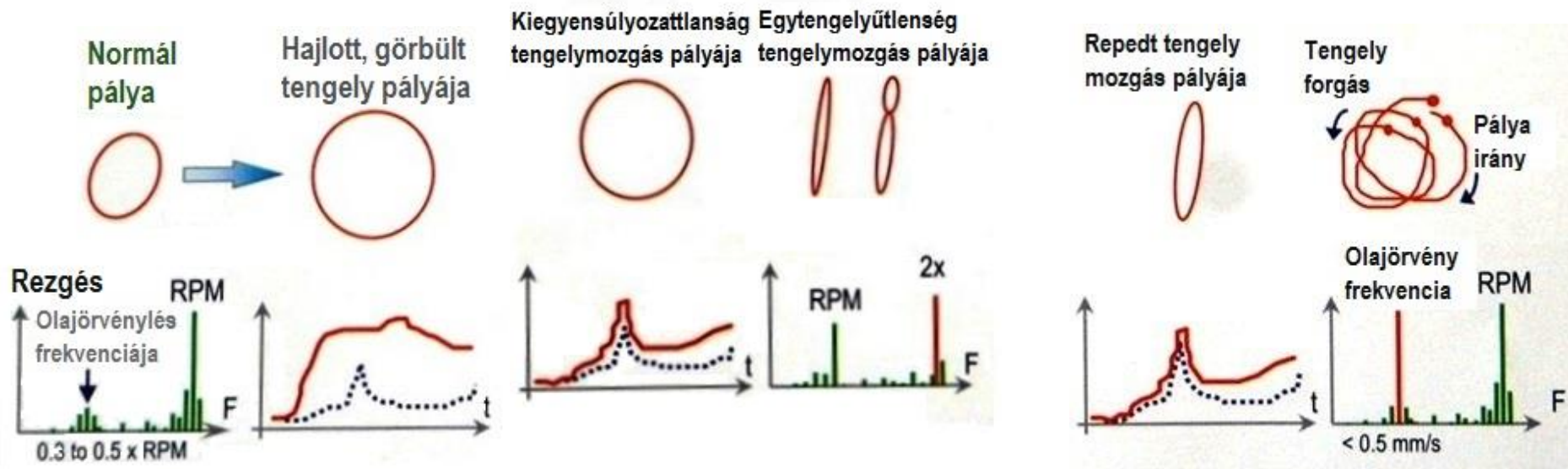
Ellenőrzéssel a tengelyek repedései kimutathatóak:

- A működési sebesség (RPM), az üzemi sebessége 1. és a 2. felharmonikusának amplitúdóján és fázisán.
- A rezonancián áthaladó amplitúdó és fázis értékkel.

Sugárirányú repedés

Pálya nyomvonal, a tengelymozgás alakja

Olaj örvény és görbület Kiegyensúlyozatlanság és Egytengelyűtlenség

Repedés és Olajörvény

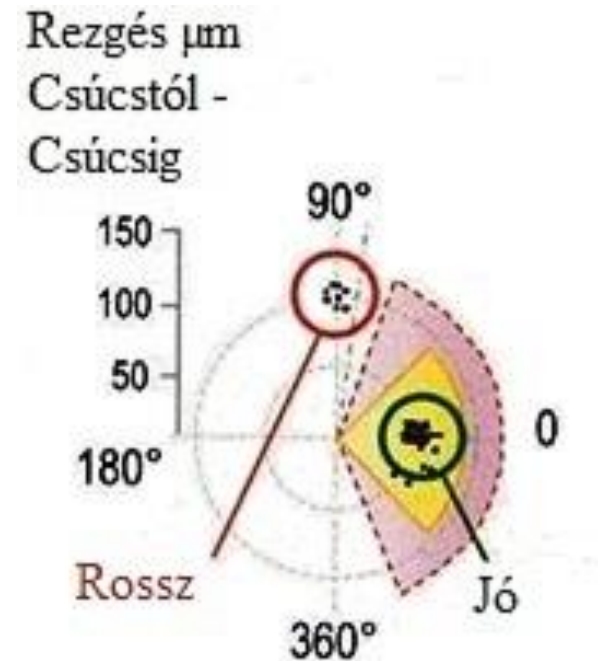

SIKLÓCSAPÁGYAK

Repedt lapátózás észlelése:

A működési sebesség (forgás) rezgés amplitúdójának és fázisának figyelésével a turbinalapátok repedései is kimutathatók:

- A nagy sebességgel forgó lapátózás repedése megszakítja a belső feszültségek szimmetrikus eloszlását, és ez a változás a fázis és amplitúdó értékében egy mérhető változást okoz.

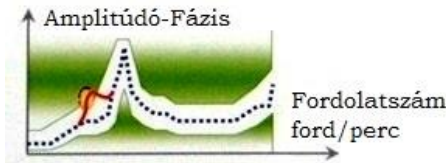
Repedt lapátózás észlelése

SIKLÓCSAPÁGYAK

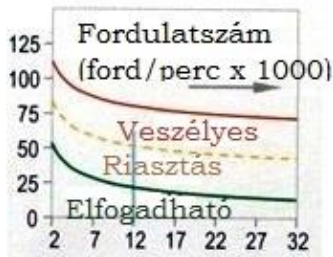
Tengely és siklócsapágy hibáinak észlelése:

Felfutás és kifutás (10 felharmonikusok tartomány) alatt a rezgés-vektor, amplitúdó és/vagy fázis "profil" nyomon követésekor ez figyelhető meg.

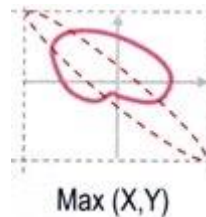

Felfutás és kifutás "profilja"

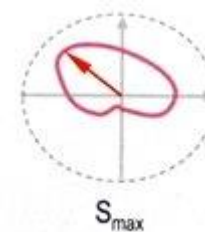
A tengely pályájának egyéb szabványosított jellemző határértékei mérhetők, mint például az S_{max} , vagy a maximális X-Y érték.

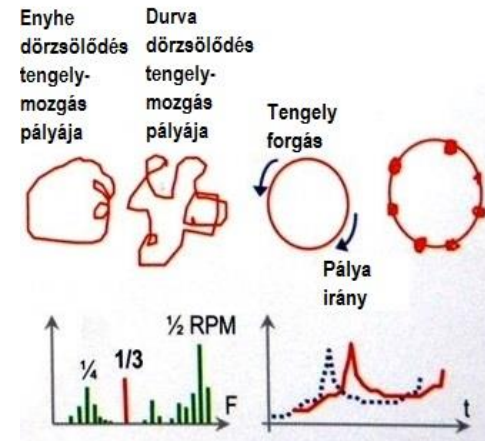
S_{max} (μm) mért értékei turbinákon

A rezgésvektor "profilja"

Pálya nyomvonal, a tengelymozgás alakja

Forgórész dörzsölődés

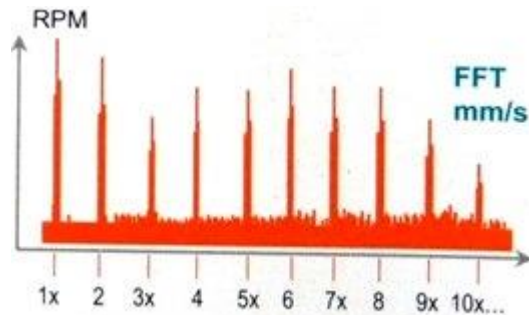

SIKLÓCSAPÁGYAK

Kopás, lazaság

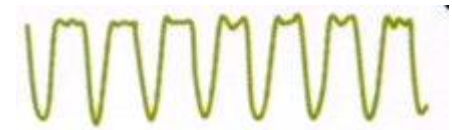
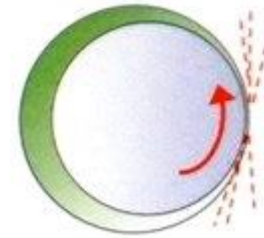

- Fordulatszám felharmónikus sorozatot hoz létre, többnyire radiális, al-és inter harmonikust.

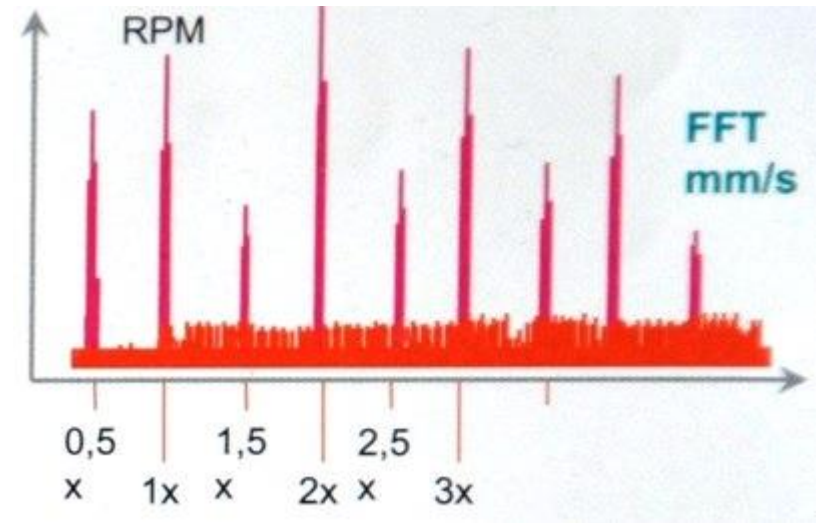

Kopás, lazaság

Dörzsölődés

Levágott (csonkolt) hullámforma

Dörzsölődés

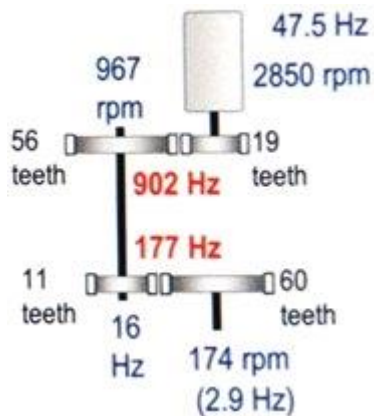
- A jelenség a lazaságra hasonlít.
- 1/2, 1/3 stb. szubharmónikus.
- Erős harmonikus jelsorozat (csonkolt jel).

ERŐÁTVITELI RENDSZEREK (HAJTÓMŰVEK) ÉS FOGASKEREKEK

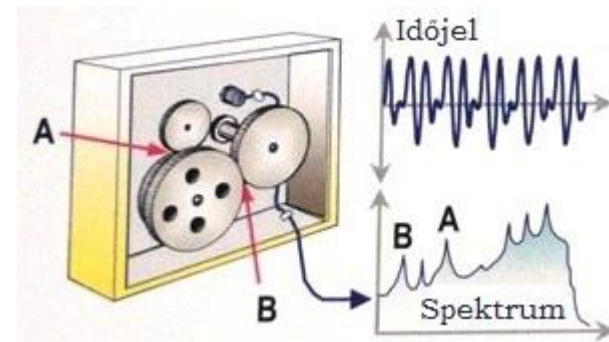
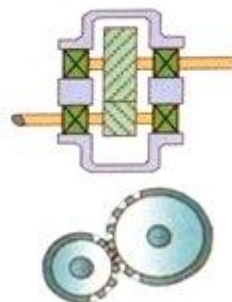

Fogaskerek

- Minden pár fogaskerék fogkapcsolódási frekvenciája F_{TM} (Tooth Mesh Frequency), a következő:
a fogaskerék fogszáma x tengely frekvencia (Hz = fordulat másodpercenként).

Számítási példa egy összekapcsolódó fogaskerékpár fogkapcsolódási frekvenciájára:

Fogkapcsolódás időjele és spektruma

- Motor;
- 1. áttétel:
rpm.
- 2. áttétel:

$$2850 \text{ rpm} / 60 = 47,5 \text{ Hz}$$

$$Z = 19/56 = 0,34. 0,34 \times 2850 = 967$$

$$47,5 \times 0,34 = 16,1 \text{ Hz}$$

$$F_{TM1} = 19 \times 47,5 = 56 \times 16,1 = 902,5 \text{ Hz}$$

$$Z = 11/60 = 0,18. 0,18 \times 967 = 174 \text{ rpm.}$$

$$16 \times 0,18 = 2,9 \text{ Hz}$$

$$F_{TM2} = 11 \times 16,1 = 60 \times 2,9 = 177,2 \text{ Hz}$$

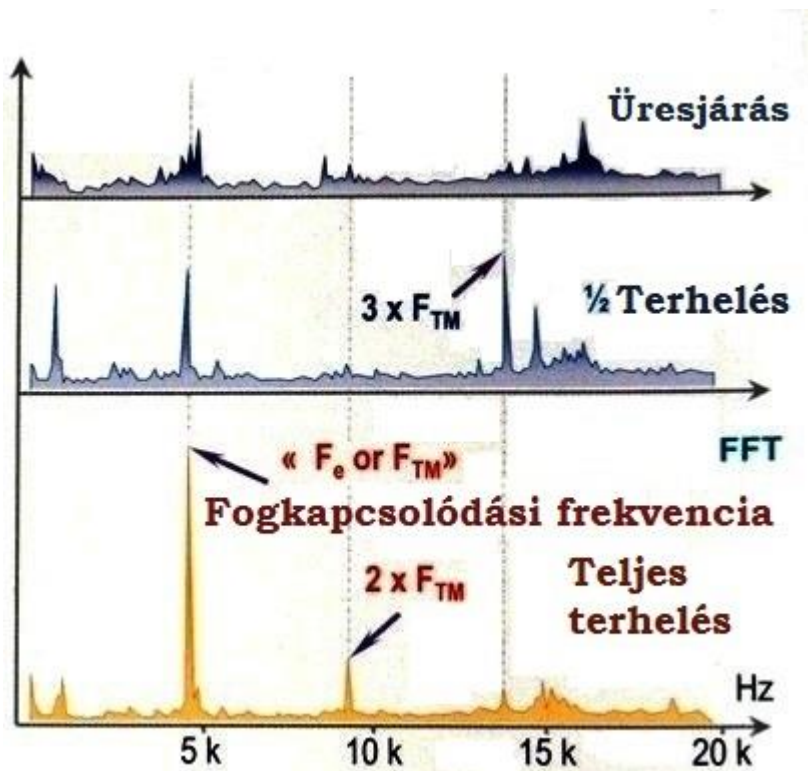

ERŐÁTVITELI RENDSZEREK (HAJTÓMŰVEK) ÉS FOGASKEREKEK

Fogaskerekek normális rezgése

A sebességváltó a mechanikai teljesítményt továbbítja. A rezgési spektrum összetett, a különböző forrásokból sok frekvencia és felharmonikus található.

- Terhelés alatt a fogak a változó terhelés hatására hajlító igénybevételnek vannak kitéve.
- A hajtómű kopása egyenetlen, a hibák szétoszlanak.
- Helyi hibák, pl. csorbult fogak, stb.

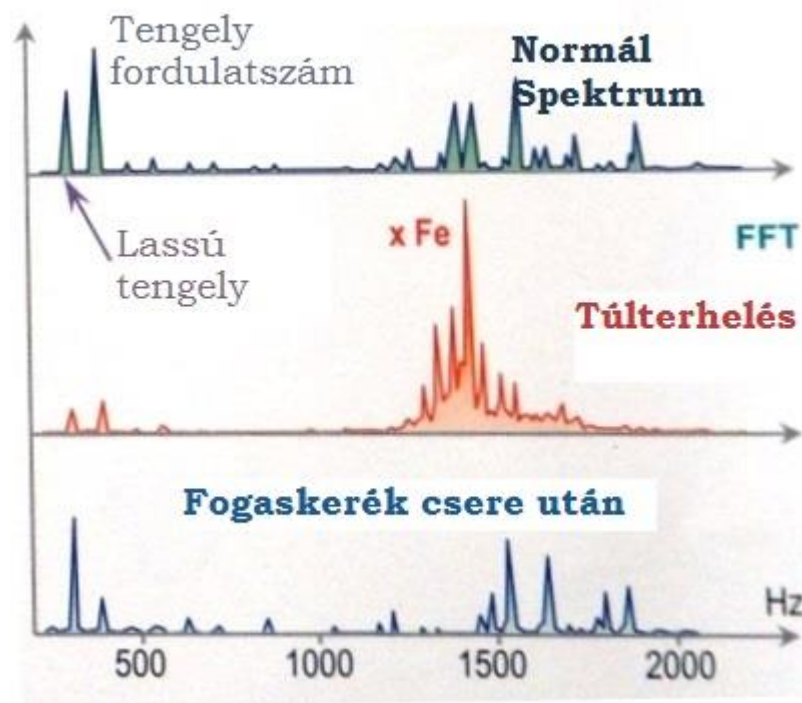
Az amplitúdó változása a terheléssel

ERŐÁTVITELI RENDSZEREK (HAJTÓMŰVEK) ÉS FOGASKEREKEK

Fogaskerek normális rezgése

- Az F_{TM} kapcsolat frekvencia jelenléte (szintén ismert, mint F_e a fogkapcsolódási frekvencia) normális és a hajtómű kialakításának köszönhető. Az alacsony F_{TM} oldalsávok gyakoriak a fogak egymáshoz kapcsolódásának eredményeként.
- Azonos terhelés összehasonlító mérése: az amplitúdó a fogaskerek és a terhelési körülmények állapotától függ.
- A frekvencia vagy amplitúdó moduláció felerősíti a hibát, és ezt felfedi az oldalsáv pár (azonos távolságra) a vivőfrekvencia és F_{TM} felharmonikusainak mindkét oldalán.
- Az oldalsávok alakja a hibától függ, alapértelmezés szerint a fogaskerék-tengely frekvencia modulációja.
- A frekvenciatartomány elemzése szükséges, beleértve F_e többszöröseit is, a frekvencia családok megfigyelésére.
- Egy komplex spektrumban a kepsztrumot az ismétlődő frekvencia családok szintjének megmutására használják.

Fogkapcsolódási frekvencia

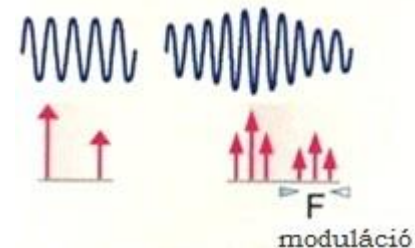

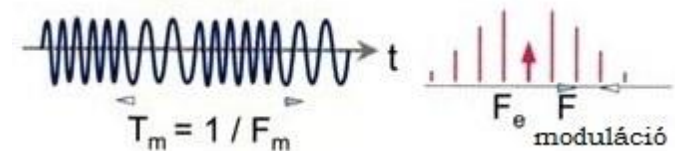
ERŐÁTVITELI RENDSZEREK (HAJTÓMŰVEK) ÉS FOGASKEREKEK

Terhelés és egytengelyűtlenség

- Az F_{TM} 2. és 3. felharmonikus növekvő mértékű megfigyelésével a kopást lehet diagnosztizálni (az 1. harmonikus nem reagál olyan gyorsan, mint a 2. és 3. amit a gyengébb fogak hatása szabályoz).
- A sérülés mértékének értékelésére a nagy amplitúdójú jel, mint pl. az F_{TM} elengedhetetlen.
- Hiba kiterjedése: excentrikus kerék, nyomaték ingadozás, erőszint, kifutás, egytengelyűtlen fogaskerék, amelyek az F_e felharmonikusaihoz szorosan elhelyezkedő erős oldalsávot eredményez.
- A terhelés gyakran megelőzi az egytengelyűtlenséget.
- Az alap F_e -t a kopott fogaskerék is erősíti.
- Rosszul beállított fogaskerekek az F_e felharmonikusait felerősítik az 1 vagy 2 x rpm oldalsáv kíséretében.

Amplitúdó moduláció

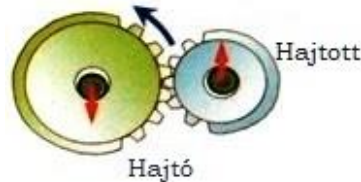
Frekvencia moduláció és az oldalsáv határolás

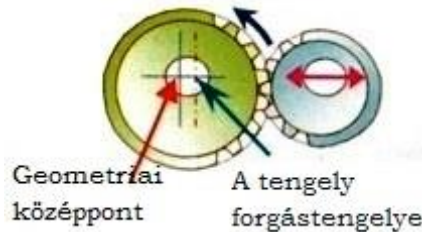
ERŐÁTVITELI RENDSZEREK (HAJTÓMŰVEK) ÉS FOGASKEREKEK

Helyi hibák

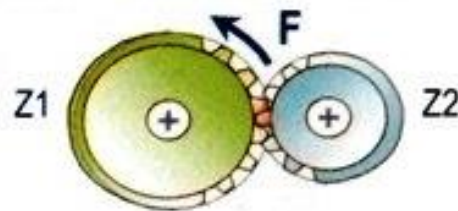
- Egy fog helyi hibát okoz minden alkalommal ismételt rövid impulzust adva. Ez az egész F_{TM} felharmonikusoknál alacsony és szétterülő oldalsávokat eredményezve.
- A törött fog az 1 x RPM-et felerősíti és ez félreértelmezhető, mert olyan, mint a kiegyensúlyozatlanság.
- A fogprofil lepattogzást az F_{TM} 2. és a 3. felharmonikus frekvenciái jelzik. A pontos frekvenciát nem lehet előre megmondani. A hatása nyilvánvaló lehet az envelopban vagy kepstrumban.

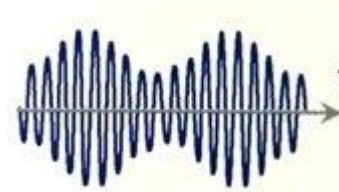
A forgatónyomaték hatása

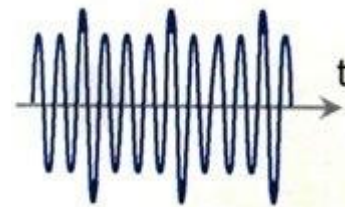
Excentricitás ütő hatása

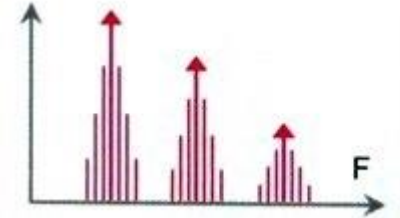
Találkozási frekvencia

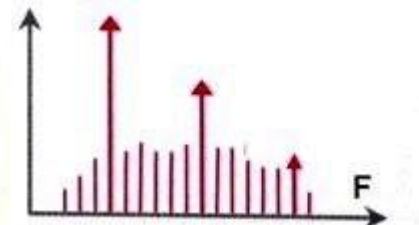
Kiterjedt hiba

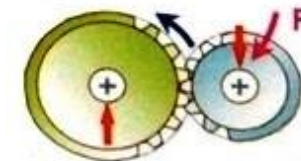
Helyi hiba

Az oldalsávok — elkülönültek/magasan

Az oldalsávok - szétterjedtek/alacsony

Tengelymozgás pályája

Erő szintek

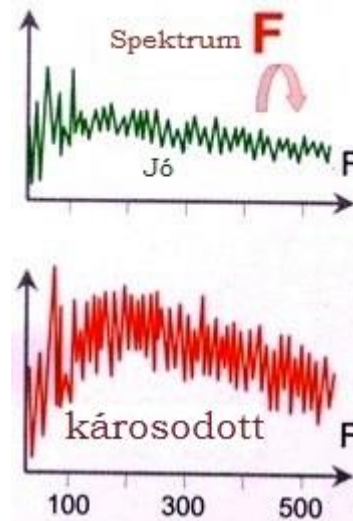
- Egybeesés frekvenciája = $F_e / (\text{LCM } Z1, Z2)$

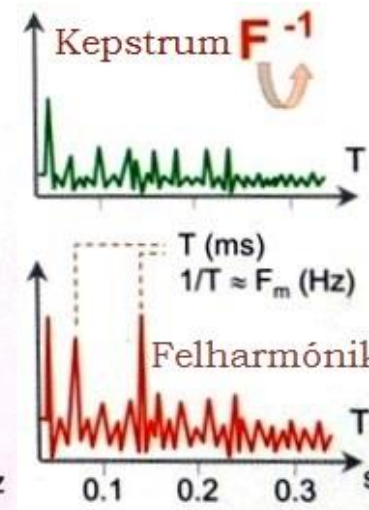
ERŐÁTVITELI RENDSZEREK (HAJTÓMŰVEK) ÉS FOCÁSKÉPEZÉS

Kepstrum

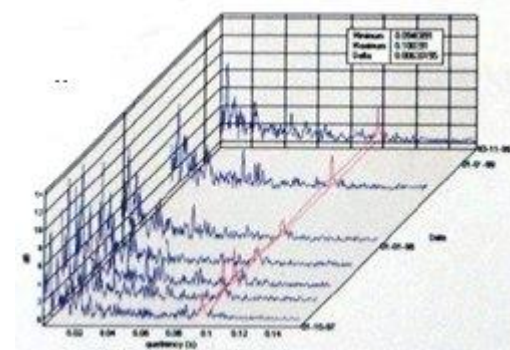
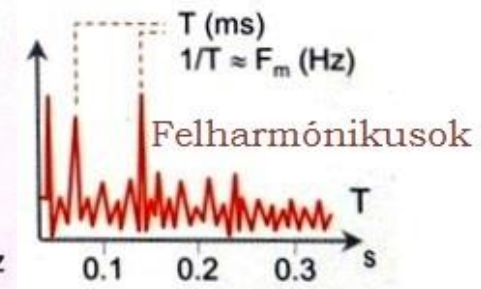
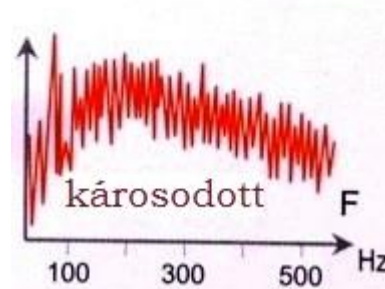
- Amikor több frekvencia család van jelen ugyanabban az időben, nehéz meghatározni a mintából, a hibához melyik járult a leginkább hozzá. A moduláció eredetének az azonosítását, gyakran a Kepstrum jeleníti: ez a spektrum spektruma. (Megjegyzés: Mivel itt is spektrumelemzésről van szó, és hogy a kettőt meg lehessen különböztetni, a használatos szakkifejezések első szótagjának betűsorrendjének megcserélésével új szakkifejezéseket hoztak létre, ami utal az eredetre. Így a következő szakszó párok jöttek létre [magyaros átírásban]: **spektrum** – **kepstrum**, **frekvencia** – **kvefrenca**, **amplitúdó** – **maplitúdó**, **fázis** – **záfis**, **harmónikus** – **rahmónikus**)
- A vízszintes tengelyen a kvefrenca (T s-ban), a szintje az egyes „felharmónikusok” számától és amplitúdó függ (relatív teljesítmény) a sorok ugyanannak a családnak a spektrum.
- A kvefrenca amelynek mértékét (dB beosztással) növekszik, az a jellemző, a tengely, ahol a hiba található ($F_m = 1/T$), a származás tartalmazza a modulációt és oldalsávot.

Frekvencia

Kvefrenca

Kepstrum vízszintes diagram

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE